

Μελετητής, διδάσκαλος Πολιτικής Ιστορίας, με βλέμμα νηφάλιο, μας δίνει ευθύς

αμέσως (σ.14) το πνεύμα της έκδοσης ο συγγραφέας: *«Το ζητούμενο είναι η κατανόηση, η εξήγηση, η ερμηνεία. Όχι η εξύμνηση, ούτε η καταγγελία.»*

Ξεκινά την αφήγησή του, χωρίς να κρύψει την «παρέκλιση» του στο ποιοτικό της Βενιζελικής πλευράς, από την πρώ τη αμιγώς στρατιωτική συνωμοσία στο Γουδή, το 1909.

Παρακολουθεί στενά, εκείνη την περίοδο των πρώτων χρόνων του 20 αιώνα που μοιραία, άλλαξε τόσα στην Ελλάδα και εξίσου μοιραία προκαθορίζουν τις μελλοντικές εξελίξεις.

Παραθέτει το θετικό έργο της Β' Αναθεωρητικής βουλής και τονίζει την σημαντικότητα των αλλαγών που επέφερε, την προετοιμασία για τους επερχόμενους Βαλκανικούς Πολέμους, όπως και τα τόσο σημαντικά οφέλη που προέκυψαν για την Ελλάδα.

Σιγά, σιγά, αρχίζει να μας αποκαλύπτει το πλέγμα του δημιουργούμενου διχασμού. Αναφέρεται στα ημερολόγια του Μεταξά (σ.39) που:

«αποδεικνύουν τη στενή και διαρκή επαφή Σοφίας, Στρέιτ. Μεταξά, Δούσμανη όχι μόνον μεταξύ τους, αλλά και με τους επισήμους εκπροσώπους της Γερμανίας στην Αθήνα»

«ακόμα και με τον διαβόητο βαρόνο Σενκ (Schenk) τυπικά εκπρόσωπο της εταιρείας Κρουπ, αλλά στην ουσία υπεύθυνο της δραστηρίας γερμανικής προπαγάνδας που εξαγόραζε εφημερίδες και δημοσιογράφους»

Χαρακτηρίζει τον Μεταξά «παθολογικά ανασφαλή και καχύποπτο» (σ.46), περιγράφει τον Γούναρη ως «αδίστακτο» με «ασυγκράτητη εμπάθεια», που «δεν είχε κανένα ενδιαφέρον να ασκήσει ωμή βία, κρατική και παρακρατική, εναντίον των πολιτικών του αντιπάλων» (σ.53)

Αντιπαραθέτει τον λόγο του Κωνσταντίνου: «...ούτινος η Θεία Πρόνοια με έταξεν αρχηγόν» (σ.61) με τον λόγο του Βενιζέλου:

«Δεν θα έφερε ο Θεός Μεγαλειότητα, εις την Ελλάδα! Ήλθατε από τον πατέρα σας, ο οποίος εξελέγη δια της ψήφου των Ελλήνων.» (σ.64)

Μας αναδεικνύει τα αισθήματα του Κων/νου για τον Βενιζέλο: «θα προτιμούσα να διορίσω πρωθυπουργό έναν ρακοσυλλέκτη από το δρόμο παρά τον Βενιζέλο» (σ.76) όπως ανέφερε ο βασιλιάς στον Γάλλο πρεσβευτή.

Παρουσιάζει τις σημαντικές παρενέργειες της «ανομολόγητης γερμανόφιλης πολιτικής» της παράδοσης του οχυρού Ρούπελ στους Βουλγάρους (σ.80), τα προεόρτια του Εθνικού Διχασμού, τη σύσταση της Προσωρινής Κυβερνήσεως, την «αντιπαράθεση ανάμεσα στο “κράτος” του Κωνσταντίνου και το “Έθνος” ως ευρύτερο σύνολο» (σ.93).

Μας περιγράφει την ένταση του μίσους που ξέσπασε στα Νοεμβριανά και πόσο βαθιές πληγές άνοιξε, αλλά και την βαρύτητα της αγροτικής και εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης, καθώς και το νομοθετικό έργο στην εργατική νομοθεσία της κυβέρνησης των Φιλελευθέρων (σ.131)

Στέκεται αναλυτικά στο τι προηγήθηκε της Μικρασιατικής καταστροφής, την αναχώρηση του Βενιζέλου, τον Νοέμβριο του '20 «σαν κακούργος» όπως ο ίδιος είπε, μα και το αγεφύρωτο χάσμα που είχε δημιουργηθεί και ακούστηκε στην εθνοσυνέλευση, ότι «θα ήταν προτιμότερη η καταστροφή στην Μικρά Ασία παρά η επάνοδος της Βενιζελικής “τυρρανίας”».

Μας θυμίζει τις απόψεις του Γ.Α. Βλάχου, πατέρα της [Ελένης](#) , για τον οποίον η Μικρασιατική εκστρατεία είναι απλώς

«η περιπέτεια, η επιβληθείσα εις τον λαόν από τον άνθρωπον, ο οποίος, ατυχώς δια την Ελλάδα ζει ακόμα»

(σ.174), δίνοντας μας έτσι μια ιδέα για τις αφορμές των δολοφονικών αποπειρών ενάντια στον Βενιζέλο.

Εκθέτει μια από τις πιο προοδευτικές απόψεις του Κρητικού πολιτικού πουν μέχρι τις μέρες μας είναι ρηξικέλευθη «να αποσυνδέει την ελληνική εθνική ταυτότητα από την ορθοδοξία» (σ.201), αναλύοντας ταυτόχρονα την παρουσία άλλων εθνοτήτων στην νέα ελληνική επικράτεια.

Ξεχωρίζει «τις κρίσιμες διαφορές που διακρίνουν τον Βενιζελικό αλυτρωτισμό από τον Αντιβενιζελικό πατριωτισμό.» (σ.218).

Αποκαλύπτει το ύφος και το ήθος του πρίγκηπα Ανδρέα (αδελφού του Κων/νου) ο οποίος γράφει από την Σμύρνη τον Δεκέμβριο του '21 στον αγαπητό του «Γιαννάκη» (Μεταξά): «...θα ήξιζε πράγματι να παραδώσωμεν την Σμύρνην εις τον Κεμάλ, δια να τους πετσοκόψη όλους αυτούς τους αχρείους..» (σ.225)

Διάχυτα είναι τα στοιχεία για την κακή υποδοχή των προσφύγων: «Στο Αντιβενιζελικό συλλαλητήριο της επομένης οι συγκεντρωμένοι φώναζαν συνθήματα όπως “Λαός εδώ όχι πρόσφυγες” και “Ντόπιο πράγμα”» (σ.226)

Κάνει λόγο για την ουσιαστική αδιαφορία των Αντιβενιζελικών περί της τύχης των ελληνικών πληθυσμών της Μικράς Ασίας. «Αντίθετα μάλιστα, μέχρι την τελευταία στιγμή εμποδίστηκαν να φύγουν. Ήταν εύλογος ο φόβος ότι αν έρχονταν στην Ελλάδα, θα ανέτρεπαν το καθεστώς.» (σ.229).

Εξίσου περιγραφικός είναι στο τέταρτο κεφάλαιο όπου προσεγγίζει τον Διχασμό ως ταξική σύγκρουση και στο πέμπτο και τελευταίο όπου περιγράφει τον διχασμό ως εμφύλιο πόλεμο.

Τέλος, στο παράρτημα φιλοξενεί, τα βιογραφικά σημειώματα των κυριοτέρων προσώπων που εμπλέκονται στις συγκεκριμένες πτυχές της Ιστορίας, καθώς και την βιβλιογραφία.

Το σύνολο της έρευνας του συγγραφέα μας βοηθά, αφού το μελετήσουμε να προσεγγίσουμε με μεγαλύτερη ακρίβεια τα γεγονότα. Στο ερώτημα με πόση σιγουριά απαντά ο ίδιος στο σχετικό ερώτημα που του ετέθη λέγοντας:

«Εκτιμώ ότι σήμερα είμαστε σχεδόν για όλα σίγουροι σχετικά με εκείνη την περίοδο. Μια επιφύλαξη υπάρχει μόνο: ο Γιώργος Β. Λεονταρίτης, κατ' εξοχήν τυπικός και ευσυνείδητος ιστορικός, ο οποίος μελέτησε εξαντλητικά τη διπλωματική ιστορία της περιόδου 1914-1918 βασισμένος σε όλα τα ξένα αρχεία (και κυρίως τα γερμανικά), έγραφε, στη δεκαετία του 1960, ότι μια οριστική ιστορία (definitive στα αγγλικά) εκείνων των χρόνων δεν μπορεί να γραφεί. Γιατί; Διότι έχουν καταστραφεί έγγραφα. Πότε; Το 1916, από τον Δούσμανη και τον Μεταξά όταν αποχωρούσαν από το Γενικό Επιτελείο. Έχουν επίσης καταστραφεί έγγραφα από το υπουργείο Εξωτερικών της περιόδου 1920-1922. Και, ασφαλώς, έχουν υπάρξει και μεταγενέστερες καταστροφές».